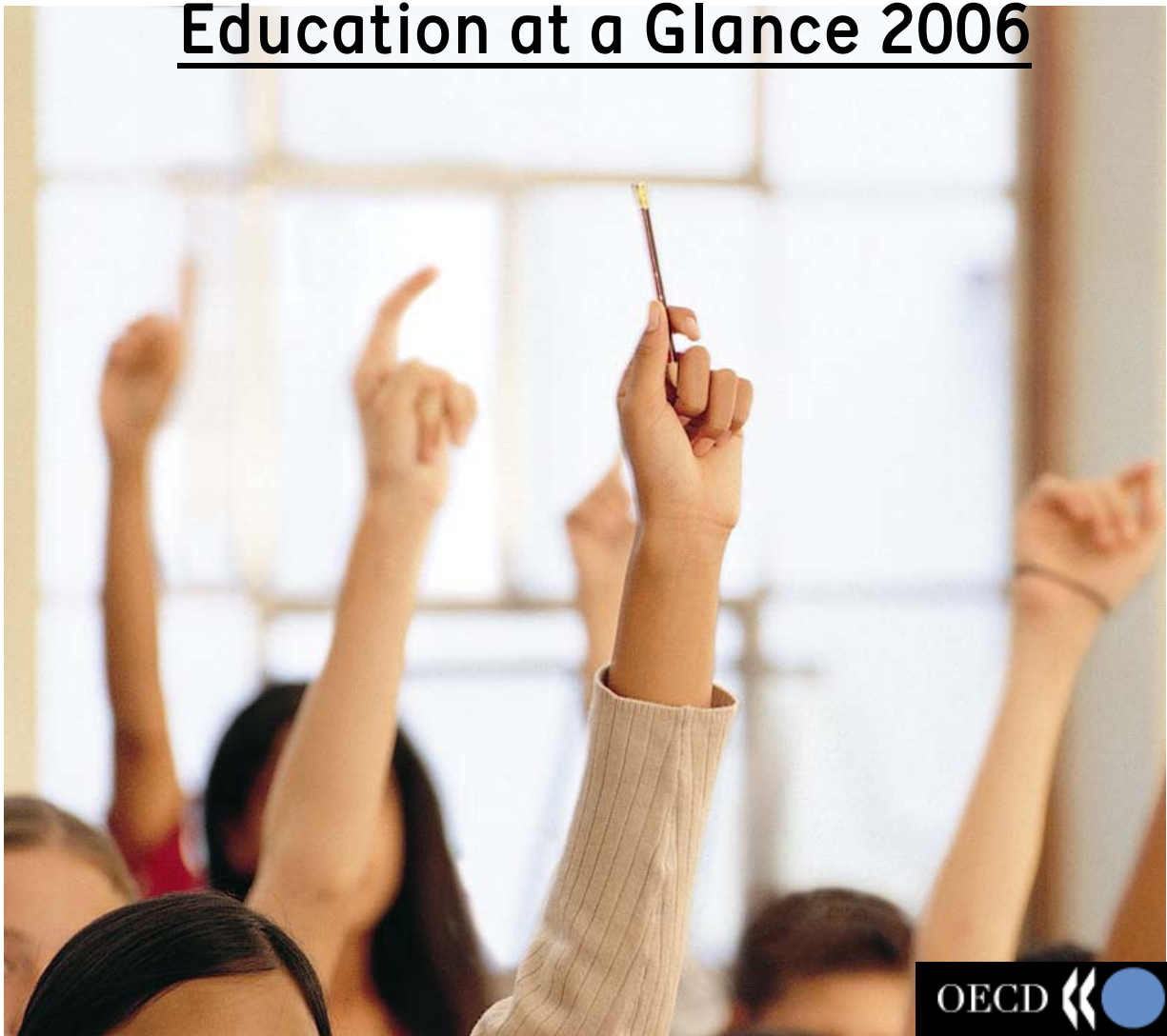

Samenvatting van

Education at a Glance 2006

OECD

Ministerie van OCW
12 september 2006

Dit document is opgesteld door het Ministerie van OCW, Directie FEZ, afdeling SIR/P&I, in samenwerking met het Centraal Bureau voor de Statistiek.

Voor vragen en/of opmerkingen kunt u terecht bij:

- Jan Piet van der Mijl (070-4123325; j.p.vandermijl@minocw.nl) of
- Paula Boswinkel (070-41232619; p.d.h.boswinkel@minocw.nl)

Inhoudsopgave

Hfst 1	Inleiding	5
Hfst 2	Internationale vergelijking	6
	2.1 Waarom internationale vergelijking?	
	2.2 De referentielanden	
Hfst 3	Samenvatting Education at a Glance	7
	3.1 Belangrijkste beelden	
	3.2 Een selectie van indicatoren uit Education at a Glance	
Annex I	Onderwijsstructuur van Nederland en referentielanden	21
Annex II	Internationale classificatie van onderwijsprogramma's	23

1. Inleiding

De Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (OESO) brengt jaarlijks – in 2006 op 12 september – een publicatie uit met indicatoren op het gebied van het onderwijs onder de titel 'Education at a Glance'. Hiermee is het mogelijk een brede internationale vergelijking van het onderwijs te maken op het gebied van de prestatie van het onderwijssysteem, de kwaliteit, de onderwijsdeelname, de organisatie en de financiën. Het overgrote deel van de indicatoren in Education at a Glance 2006 is ook in voorgaande edities gepubliceerd. In deze nieuwe editie zijn de cijfers geactualiseerd en hebben nu vooral betrekking op de jaren 2003 en 2004. Daarnaast is een aantal nieuwe indicatoren toegevoegd, zoals een analyse van de relatie tussen wiskundeprestaties van 15-jarige leerlingen en hun sociaal economische achtergrond.

Jaarlijks – op dezelfde dag als Education at a Glance uitkomt – publiceert het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW) een samenvatting met als doel de positie van het Nederlands onderwijsstelsel in internationaal perspectief zichtbaar te maken voor een breed publiek. Deze samenvatting geeft een overzicht van de belangrijkste indicatoren en vergelijkt het Nederlandse onderwijsstelsel met dat van een aantal relevante (buur)landen. De samenvatting is opgesteld in samenwerking met het Centraal Bureau voor de Statistiek. De grafieken zijn door OCW zelf gemaakt op basis van de tabellen in Education at a Glance. De financiële cijfers in de samenvatting zijn gecorrigeerd voor koopkrachtverschillen tussen landen en daar waar nodig naar euro's geconverteerd met behulp van de koopkrachtpariteiten (PPP's) in Education at a Glance.

Hoofdstuk 2 van deze samenvatting gaat in op het belang van een internationale vergelijking en bespreekt de referentielanden waarmee Nederland in deze samenvatting wordt vergeleken. Hoofdstuk 3 geeft een samenvatting van Education at a Glance 2006. Eerst beschrijft het de belangrijkste beelden, waarna het een selectie van indicatoren uit Education at a Glance 2006 toont. Vervolgens bevat Annex I een overzicht van de Nederlandse onderwijsstructuur en die van de referentielanden. Annex II toont de internationale classificatie van onderwijsprogramma's.

2. Internationale vergelijking

2.1 Waarom een internationale vergelijking?

Hoe goed is het Nederlands onderwijs? Vanzelfsprekend is dit in de eerste plaats ter beoordeling van belanghebbenden in Nederland zoals leerlingen, studenten, ouders, werkgevers en anderen. Maar bij het vormen van dit oordeel is een internationaal perspectief behulpzaam. Zijn er landen die op bepaalde onderdelen beter scoren, en zo ja welke landen zijn dat? Waarom doen ze het beter? Kunnen we er iets van leren? Voorts hebben we te maken met internationalisering van arbeidsmarkten. Hebben Nederlandse jongeren een goede startpositie internationaal gezien? Tenslotte heeft Nederland als zodanig internationale ambities. Het wil binnen Europa tot de kennistop behoren en het wil mét Europa in 2010 het sterkste economisch blok van de wereld vormen. Dit alles vergt internationale ijking.

Voorzichtigheid is echter geboden. Internationale vergelijkingen zijn het eenvoudigst wanneer we complexe werkelijkheid van het onderwijs reduceren tot enkele cijfers. Dat heeft zijn nadelen. Onderwijsprestaties worden in belangrijke mate bepaald door de inzet en toewijding van leraren, betrokkenheid van ouders, een uitgebalanceerd leerplan, een goed gekozen combinatie van pedagogische technieken, en niet in de laatste plaats inspirerend schoolleiderschap. Juist dit soort factoren laat zich vooralsnog moeilijk in cijfers vatten.

2.2 De referentielanden

Niet alle dertig OESO lidstaten worden als referentie gebruikt in de samenvatting. Er wordt ingezoomd op 'referentielanden' die van extra groot belang zijn voor Nederland. Om te beginnen zijn dat de 'nabije landen' Duitsland, Verenigd Koninkrijk, België, Frankrijk en Denemarken. Voorts is gekozen voor Finland vanwege de voorbeeldfunctie als kennissamenleving. Tsjechië en Polen zijn erbij als vertegenwoordiger van de nieuwe EU-lidstaten. Transitielanden kennen doorgaans een rijke pedagogische traditie die borg staat voor opvallende prestaties. Zo liet bijvoorbeeld Tsjechië menig westers land achter zich in de zogenoemde International Adult Literacy Study. Om een goede vergelijking binnen de EU mogelijk te maken zijn ook de lidstaten Italië, Spanje en Zweden opgenomen. Gelet op de doelstelling van de Lissabon-strategie kunnen de Verenigde Staten niet ontbreken. Daarnaast vormen het Europees en het OESO gemiddelde waardevolle ijkpunten. Het Europees gemiddelde is gebaseerd op 19 EU-landen, zes van de EU-lidstaten zijn geen OESO-lid en hun gegevens staan dan ook niet in Education at a Glance vermeld.

Alvorens de prestaties van de verschillende referentielanden met elkaar te vergelijken is het van belang om de onderwijsstelsels van deze landen onder de loep te nemen. Zelfs nabije landen kennen soms totaal verschillende structuren, regels en tradities. Die moeten meegewogen worden in een analyse van de cijfers. In Annex I zijn de onderwijssystemen van de referentielanden weergegeven.

3. Samenvatting Education at a Glance

3.1 Belangrijkste beelden

Opleidingsniveau van de bevolking

Het opleidingsniveau van de Nederlandse bevolking ligt boven het gemiddelde opleidingsniveau van zowel de OESO-landen als de EU-landen, maar behoort nog niet tot de allerbest presterende landen. Van de 25-64 jarigen bezit 71% een diploma op minimaal hoger secundair niveau (mbo-2, havo, vwo), dit is vrijwel gelijk aan het OESO- en EU-gemiddelde. Kijken we voor de 25-64 jarigen naar het aantal hoger opgeleiden (in het bezit van een diploma in het hbo of wo), dan presteert Nederland met 28% hoger dan zowel het OESO-gemiddelde als het EU-gemiddelde. Wanneer we dit cijfer schonen voor de kortdurende opleidingen in het hoger onderwijs, omdat deze in Nederland nu eenmaal vrijwel niet worden aangeboden¹, dan neemt Nederland na Noorwegen en de Verenigde Staten in de rangorde van OESO-landen de derde plaats in. Dit beeld wordt nog versterkt als we kijken naar het jongere deel van de bevolking. Van de Nederlandse 25-34 jarigen heeft 34% een opleiding in het hoger onderwijs voltooid, een percentage dat hoger is dan het OESO-gemiddelde en het EU-gemiddelde. Geschoond voor de kortdurende opleidingen in het HO komt Nederland na Noorwegen zelfs op de tweede plaats in de rangorde van OESO-landen. Dit oogt heel mooi, echter wanneer we het percentage van 34% afzetten tegen ons streven dat in 2020 de helft van de Nederlandse beroepsbevolking tussen de 25 en 44 jaar hoger opgeleid is, kunnen we constateren dat er nog een weg te gaan is.

Opleidingsniveau van de bevolking (2004)	NL	EU	OESO
25-64 jarigen met diploma op minimaal niveau mbo-2, havo, vwo	71%	71%	70%
25-34 jarigen met diploma op minimaal niveau mbo-2, havo, vwo	80%	78%	76%
25-64 jarigen met diploma op niveau hbo, wo	28%	23%	25%
25-34 jarigen met diploma op niveau hbo, wo	34%	28%	31%

Startkwalificatie en voortijdig schoolverlaten

Van de totale bevolking is de jongere leeftijdsgroep het beste opgeleid: in Nederland had 80 procent van de 25-34 jarigen in 2004 een diploma op minimaal hoger secundair niveau (mbo-2, havo, vwo), het niveau van de startkwalificatie. Dit percentage ligt circa 2 procentpunt boven het OESO- en EU-gemiddelde. Evenwel, het feit dat 20% van de groep 25-34 jarigen geen startkwalificatie heeft, betekent eens te meer dat het terugdringen van het voortijdig schoolverlaten van groot belang blijft. Zo blijkt overduidelijk uit Education at a Glance dat het behalen van een startkwalificatie de kans op werk flink doet toenemen. In april 2006 heeft de Tweede Kamer de perspectievennota 'Aanval op de uitval' ontvangen waarin de acties worden aangekondigd om leerlingen zoveel mogelijk in het onderwijs te houden². De kans op werkloosheid voor personen (25-64 jaar) zonder startkwalificatie, is in Nederland met een percentage van 5,7% in 2004 relatief laag ten opzichte van het merendeel van de OESO-landen, hetgeen overigens niets afdoet aan de problemen die jongere lageropgeleiden kunnen ondervinden bij het vinden van een passende baan.

¹ Deze cijfers hebben betrekking op 2004. In het najaar 2006 zullen pilots starten met 2-jarige opleidingen in het hoger onderwijs, die worden afgesloten met een Associate degree. De invoering van deze programma's kan de instroom in het hoger onderwijs vergroten.

² De binnen de EU afgesproken Lissabon-benchmark voor de startkwalificatie (85% in 2010) betreft de leeftijdsgroep 20-24 jarigen. Over deze leeftijdsgroep wordt niet afzonderlijk gerapporteerd In Education at a Glance. In 2004 beschikte 74.2% van de Nederlandse 20-24 jarigen over een startkwalificatie, in 2005 is dit percentage toegenomen tot 74,7% (bron: Eurostat).

Goede prestaties

In *Education at a Glance 2006* wordt veel aandacht besteed aan de wiskundevaardigheden van 15-jarige leerlingen, zoals die in 2003 zijn gemeten in het PISA-onderzoek³. Nederlandse scholieren deden het in het onderzoek uitgesproken goed. Alleen in Korea en Finland scoren leerlingen beter in wiskunde dan in Nederland. Daarnaast laat dit OESO-rapport zien dat in Nederland het verschil in vaardigheden tussen de best en de slechtst presterende leerlingen in dit onderzoek relatief klein is. Ook heeft de OESO gekeken naar de variatie in de prestaties van de leerlingen die aan het PISA-onderzoek hebben meegedaan. Daarbij valt op dat in Nederland de verschillen in prestaties van leerlingen tussen scholen relatief groot zijn, daarentegen zijn de verschillen in prestaties van leerlingen binnen scholen nergens kleiner dan in Nederland. Dit hangt samen met het sterk gedifferentieerde karakter van ons secundair onderwijs. In landen met een weinig gedifferentieerd stelsel ('comprehensive' stelsel), zoals in de Scandinavische landen waar leerlingen tot hun 16^e allemaal in hetzelfde schooltype blijven, zien we juist het tegenovergestelde en zijn de verschillen in prestaties van leerlingen tussen scholen kleiner, maar binnen scholen groter.

De OESO heeft ook onderzocht in hoeverre de sociaaleconomische achtergrond van leerlingen hun wiskunde prestaties bepalen. In Nederland lijkt de sociaaleconomische achtergrond de prestaties van leerlingen iets meer dan gemiddeld te bepalen. Voorts blijkt uit een PISA-rapport⁴ van de OESO dat in Nederland de verschillen in leerprestaties tussen autochtone jongeren en allochtone jongeren fors zijn, zij het dat Nederlandse allochtonen het duidelijk beter doen dan allochtone jongeren in andere landen met een vergelijkbare allochtone populatie. Het ingezette beleid om onderwijsachterstanden vroegtijdig op te sporen en aan te pakken (nieuwe gewichtenregeling, professionalisering voor- en voegschoolse educatie, schakelklassen, intensief taalonderwijs) moet ertoe leiden dat de verschillen in leerprestaties tussen autochtone jongeren en allochtone jongeren verder zullen verminderen.

Curricula

Uit een vergelijking van de curricula in de OESO landen blijkt dat in het Nederlandse primair onderwijs relatief veel tijd wordt besteed aan rekenen en aan Nederlandse taal, en relatief weinig tijd aan vreemde talen. Daarentegen loopt in de onderbouw van het secundair onderwijs Nederland met het onderwijs in vreemde talen juist voorop en wordt hier relatief veel onderwijstijd aan besteed. Aan de eigen taal en literatuur wordt relatief minder tijd besteed. Het aandeel van de exacte vakken ligt ongeveer op het EU- en OESO-gemiddelde.

Afstudeerrichtingen hoger onderwijs

In Nederland studeren in de medische wetenschappen, onderwijs (lerarenopleidingen, onderwijskunde) en landbouw relatief meer studenten af dan gemiddeld in de EU- en OESO-landen. Voor de sociale wetenschappen, economie en rechten bewegen de percentages afgestudeerden aan universiteiten en hogescholen zich rond het EU- en OESO-gemiddelde. Het aantal afgestudeerden in techniek, natuurwetenschappen, wiskunde en computerwetenschappen is in Nederland betrekkelijk laag in internationaal perspectief. Blijvende aandacht voor het bèta-techniekbeleid, het Deltaplan bèta/techniek, is dus een gegeven. Voorts toont *Education at a Glance* dat het aandeel vrouwen onder de afgestudeerden in de bèta-wetenschappen royaal onder het EU- en OESO-gemiddelde ligt. Bijzondere aandacht in het beleid blijft

---

³ Dit jaar wordt binnen de OESO-landen wederom een PISA-onderzoek uitgevoerd, waarin deze keer de natuurwetenschappelijke vakken centraal staan. De resultaten worden gepubliceerd in december 2007.

⁴ Bron: OECD, *Where immigrant students succeed, a comparative review of performance and engagement in PISA 2003* (2006)

hiervoor nodig, overigens niet alleen voor een verhoogde deelname van vrouwen, maar ook voor een verhoogde deelname van studenten met een handicap en allochtone studenten.

Efficiënt onderwijs

De goede prestaties van het Nederlandse onderwijs worden geleverd met relatief bescheiden uitgaven aan het onderwijs. Nederland gaf in 2003 5,0 procent van het BBP uit aan onderwijsinstellingen. In de EU als geheel lag het uitgavenniveau op 5,6 procent, in landen als België, Frankrijk en de Scandinavische landen boven de 6 procent BBP. Relateren we de cumulatieve uitgaven per leerling voor een schoolloopbaan in het primair en voortgezet onderwijs aan de behaalde PISA-scores, dan vertoont Nederland, net als Finland en Korea, een uitstekende 'prijs/prestatieverhouding'.

Als we naar de uitgaven in de afzonderlijke onderwijssectoren kijken, dan blijkt dat tussen 1995 en 2003 de uitgaven per leerling in het basis- en voortgezet onderwijs duidelijk sneller zijn gestegen dan zowel de stijging van het aantal leerlingen als de stijging van het BBP, en ook dat deze uitgaven in Nederland sterker zijn gestegen dan in de meeste landen uit de referentiegroep die we in de samenvatting hanteren. In het primair onderwijs liggen de uitgaven per leerling mede als gevolg van investeringen voor de klassenverkleining in de afgelopen jaren, nu boven het OESO-gemiddelde. In het secundair onderwijs lagen de Nederlandse uitgaven per leerling jarenlang iets onder het OESO gemiddelde, in 2003 zijn deze uitgaven voor het eerst gestegen tot net iets boven het gemiddelde niveau in de OESO. In het hoger onderwijs zien we dat de uitgaven per student, zowel inclusief als exclusief uitgaven voor R&D, hoger zijn dan gemiddeld in de EU en OESO. Nederland zit hiermee in de voorhoede van de EU met de investeringen in het hoger onderwijs. Daarbij valt op dat in Nederland, net als in de Duitsland, Finland en Zweden, de component R&D in deze uitgaven relatief hoog is. Wel moet worden opgemerkt dat in landen als de Verenigde Staten, Zwitserland en Canada⁵, de uitgaven per student in het hoger onderwijs op een substantieel hoger niveau liggen dan in de EU.

Salarissen leerkrachten

Het aanvangssalaris voor Nederlandse leerkrachten ligt zowel in het primair als in het secundair onderwijs boven het gemiddelde aanvangssalaris dat leerkrachten in de EU verdienen. Ook ligt voor Nederlandse leerkrachten het salaris aan het einde van de schaal boven het gemiddelde in de EU. Bij het maximaal te bereiken salaris van leraren in het hoger algemeen secundair onderwijs dient wel een belangrijke kanttekening te worden gemaakt. Voor de cijfers van Nederland is hierbij uitgegaan van het maximaal te bereiken bedrag in de hoogste (LD) van de drie salarisschalen voor het voortgezet onderwijs⁶. In de praktijk blijkt dat veel leraren niet volgens deze schaal worden betaald. Bovendien blijkt uit de vergelijking met omringende landen dat Nederlandse leerkrachten relatief veel uren les geven. Ook toont Education at a Glance dat de verhouding tussen het aantal leerlingen en het aantal leraren – de pupil/teacher ratio – in het Nederlandse secundair onderwijs met 16 leerlingen per leerkracht hoger is dan in de omringende landen. Voorts blijkt uit de Trendnota 2005 (ministerie van BZK), dat Nederlandse leerkrachten aanzienlijk minder verdienen dan vergelijkbare personen in de marktsector. In de nota 'Werken in het Onderwijs 2007', die op Prinsjesdag verschijnt, zal nader worden ingegaan op de beloningspositie van het onderwijspersoneel. Ook zullen in deze nota nieuwe arbeidsmarkttramingen voor onderwijspersoneel worden gepresenteerd.

---

⁵ In de Verenigde Staten en Canada bevat de instellingsfinanciering een grote private component.

⁶ Salaris- en schaalstructuren verschillen tussen landen, evenals secundaire arbeidsvoorwaarden, fiscaal regime en de voorzieningen voor sociale zekerheid. Dit maakt een vergelijking tussen landen op basis van deze indicator lastig.

3.2 Een selectie van indicatoren uit Education at a Glance

Deze paragraaf geeft een toelichting op de belangrijkste beelden op basis van een selectie van indicatoren uit Education at a Glance 2006. De gepresenteerde grafieken zijn door het ministerie zelf vervaardigd op basis van de onderliggende tabellen in Education at a Glance en derhalve als zodanig niet terug te vinden in Education at a Glance. Bij iedere grafiek is een verwijzing naar de betreffende tabel in Education at a Glance opgenomen.

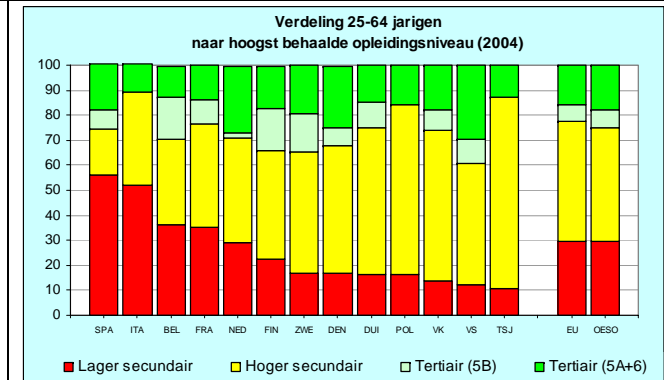
Resultaten van het onderwijs

1. Opleidingsniveau van de bevolking

Van de Nederlandse bevolking van 25-64 jaar heeft 29 procent een opleiding op maximaal lager secundair niveau afgerond. Daarmee is 71 procent van de 25-64 jarige Nederlanders in het bezit van een startkwalificatie (een diploma op minimaal havo, vwo of mbo-2 niveau), waarmee Nederland zich op het EU- en OESO-gemiddelde bevindt. Van de 25-64 jarigen in Nederland heeft 28 procent een opleiding op niveau hoger onderwijs afgerond. Dit percentage blijft enigszins achter bij dat in de VS, Zweden, Finland, Denemarken en België, maar ligt hoger dan het aandeel in alle andere landen van de EU en de OESO. Kijken we alleen naar de 4-6 jarige opleidingen, omdat in Nederland kortdurende opleidingen vrijwel niet worden aangeboden, en naar de gepromoveerden in het hoger onderwijs (ISCED 5A+6), dan neemt Nederland een derde plaats in op de ranking van de OESO na Noorwegen en de VS.

Bron: EAG 2006, Tabel A1.1a, pag. 37

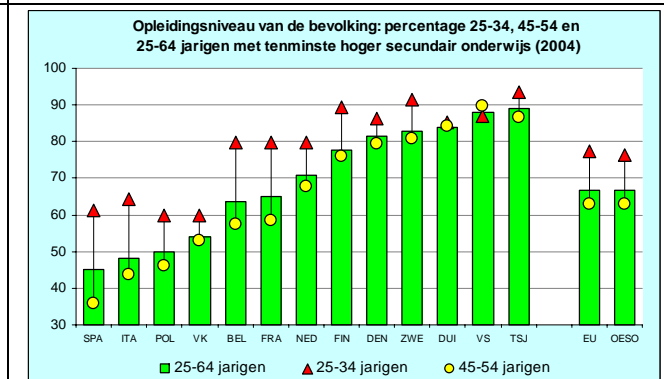
ISCED 5A: 4-6 jarig hbo, wo; ISCED 5B: 2-3 jarig hbo; ISCED 6: gepromoveerden

2. Opleidingsniveau van de bevolking: de startkwalificatie

Een diploma op hoger secundair niveau wordt internationaal beschouwd als het niveau dat minimaal nodig is voor een succesvolle start in de maatschappij. In Nederland is dit een diploma op minimaal havo, vwo of mbo-2 niveau. Van de Nederlandse 25-34 jarigen is 80 procent in het bezit van een startkwalificatie. Nederland zit hiermee net iets boven het EU en OESO gemiddelde. Een vergelijking van het opleidingsniveau van 45-54 jarigen en dat van 25-34 jarigen laat zien dat er de afgelopen decennia vooral een inhaalslag heeft plaatsgevonden in landen met de laagste opleidingsniveaus.

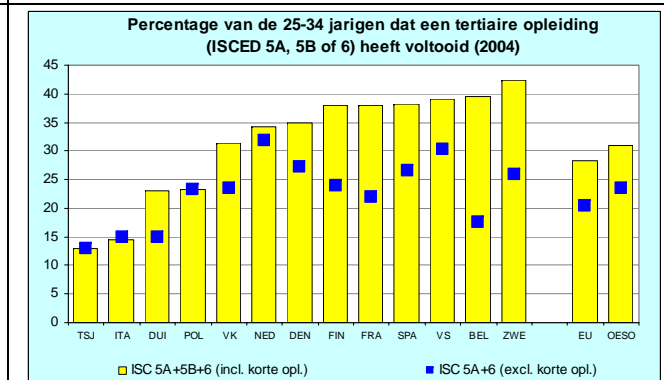
Bron: EAG 2006, Tabel A1.2a, pag. 38

3. Opleidingsniveau van de bevolking: de hoger opgeleiden

Het percentage tertiair opgeleiden (ISCED 5A, 5B en 6) onder 25-34 jarigen is in Nederland 34 procent, dit is hoger dan het EU en OESO gemiddelde. In vergelijking met de referentielanden behoort Nederland hiermee niet tot de best presterende landen. In referentielanden die een hoger percentage tertiair opgeleiden hebben dan Nederland, volgt een niet onbelangrijk deel van de studenten in het tertiair onderwijs kortdurende, meer beroepsgerichte opleidingen (ISCED 5B). In Nederland wordt dit type opleidingen, waartoe de 2-3 jarige hbo-opleidingen behoren, nauwelijks aangeboden. Als we deze kortdurende opleidingen buiten beschouwing laten en alleen kijken naar de 4-6 jarige hbo- en wo-opleidingen (ISCED 5A+6), dan scoort Nederland met 32% als tweede best presterende land in de OESO. Vanaf het studiejaar 2006/2007 worden in Nederland ook 2-jarige opleidingen in het hbo aangeboden (Associate degree).

Bron: EAG 2006, Tabel A1.3a, pag. 39

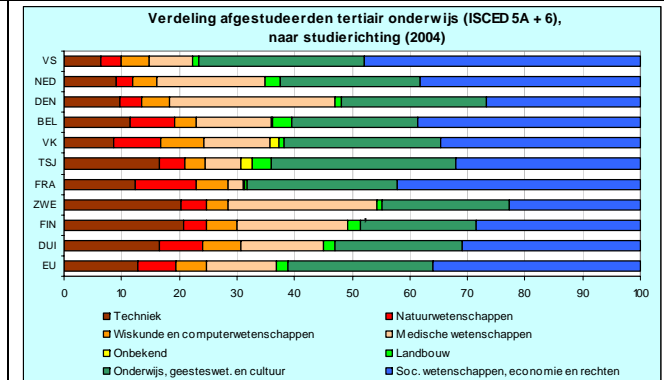

Resultaten van het onderwijs

4. Afstudeerrichtingen tertiair onderwijs

In Nederland studeren in de medische wetenschappen (18,9%), onderwijs (17,4%) en landbouw (2,5%) relatief meer studenten af dan gemiddeld in de EU- en OESO-landen. Voor de sociale wetenschappen, economie en rechten (38,3%) bewegen de percentages afgestudeerden aan Nederlandse universiteiten en hogescholen zich rond het EU- en OESO-gemiddelde. Het aandeel afgestudeerden in techniek (9%), natuur- en biowetenschappen (3,1%), geesteswetenschappen (6,9%) en vooral wiskunde en computerwetenschappen (4,1%) is laag in vergelijking met dat in de meeste vergelijkingslanden.

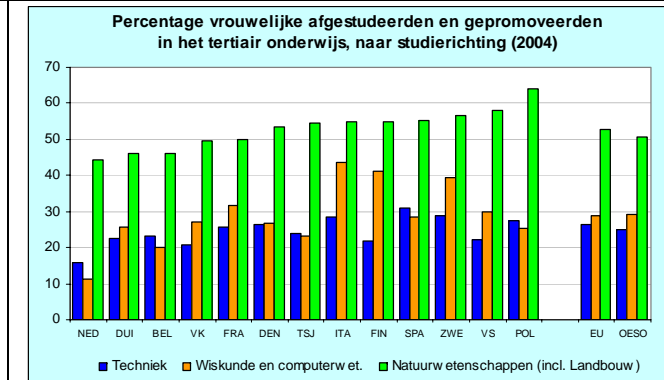
Bron: EAG 2006, Tabel A3.3 (weftabel)

5. Vrouwen en bèta-techniek

In de natuurwetenschappen (inclusief landbouw) studeren momenteel in veel EU- en OESO-landen meer vrouwen dan mannen af. Nederland behoort met Duitsland en België tot de weinige landen waar mannen nog in de meerderheid zijn. In wiskunde en computerwetenschappen is gemiddeld in de EU en de OESO 30 procent van de afgestudeerden vrouw. Positieve uitschieters zijn hier Italië, Finland en Zweden met circa 40 procent. In Nederland is ongeveer één op de tien afgestudeerden in wiskunde en computerwetenschappen vrouw. In de technische disciplines ontlopen de EU-/OESO-landen elkaar niet veel. Gemiddeld is een kwart van de afgestudeerden vrouw. Ook hier komt Nederland met 15 procent laag uit de bus.

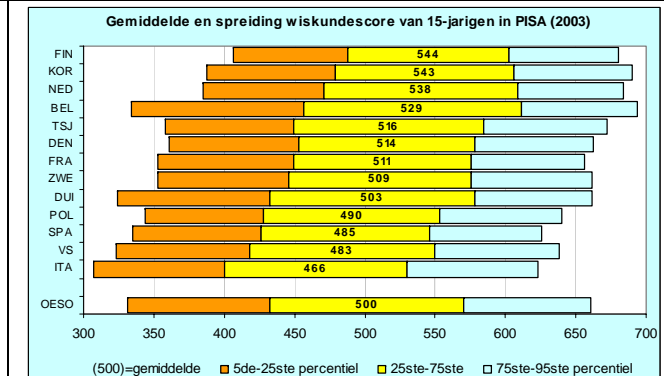
Bron: EAG 2006, Tabel A3.4 (weftabel)
Tertiair onderwijs: hier uitsluitend ISCED 5A+6

6. Wiskundeprestaties van 15-jarigen

De wiskundeprestaties van Nederlandse 15-jarige leerlingen zijn van een hoog niveau. De prestaties van de Nederlandse leerlingen liggen significant boven het EU-/OESO-gemiddelde. Alleen Finse en Koreaanse leeftijdsgenoten presenteren net iets beter. In Nederland is de spreiding tussen de gemiddelde scores van de laagst presterende leerlingen en van de best presterende leerlingen in het PISA-onderzoek gering vergeleken met andere landen. De wiskundeprestaties van de laagst presterende leerlingen in Nederland zijn relatief hoog. Van de referentielanden presteren alleen de laagst presterende leerlingen in Finland en Korea beter dan de laagst presterende leerlingen in Nederland.

Bron: EAG 2006, Tabel A4.3, pag. 72

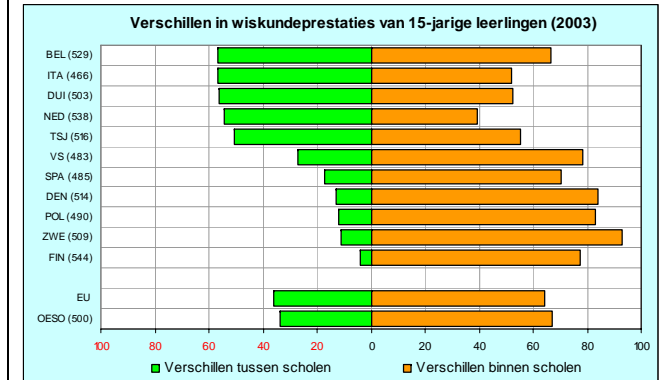
Resultaten van het onderwijs

7. Verschillen in wiskundeprestaties van 15-jarige leerlingen

In landen als Finland, Zweden en Denemarken zijn de verschillen in wiskundeprestaties van leerlingen tussen scholen gering. Nederland behoort onder andere met België en Duitsland tot een groep landen waar prestaties van leerlingen tussen de ene en andere school kunnen verschillen. Binnen de groep vergelijkingslanden is de variatie binnen scholen nergens zo klein als in Nederland. Het verschil in prestaties van leerlingen tussen scholen in Nederland hangt samen met het sterk gedifferentieerde karakter van ons secundair onderwijs. Zweden en Finland zijn voorbeelden van landen met een weinig gedifferentieerd ('comprehensive') stelsel. In een dergelijk stelsel blijft de hele leeftijdsgroep bij elkaar gedurende het grootste deel van het voortgezet onderwijs.

Bron: EAG 2006, Tabel A5.1, pag. 80

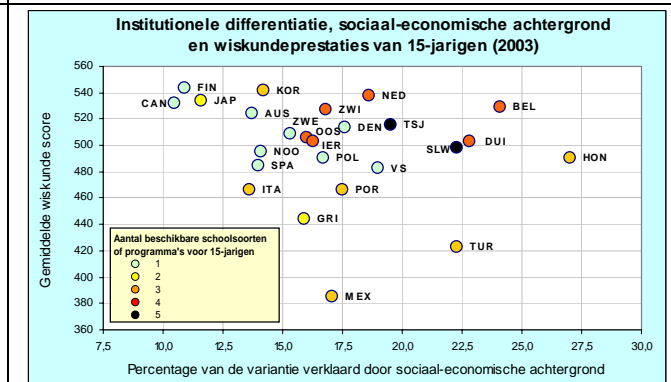
Nederland: scholen met zowel vmbo als havo/vwo zijn als twee aparte scholen beschouwd.

8. Inrichting van het onderwijsstelsel, sociaaleconomische achtergrond en wiskundeprestaties

Het Nederlandse onderwijs kan worden gekarakteriseerd als een gedifferentieerd stelsel. Dit komt tot uitdrukking in selectie op jonge leeftijd en het naast elkaar bestaan van verschillende schoolsoorten of onderwijsprogramma's. De OESO heeft onderzocht in welke mate wiskunde prestaties van leerlingen (de wiskundescores van 15-jarigen in PISA) samenhangen met de inrichting van het onderwijsstelsel en de sociaaleconomische achtergrond van leerlingen. In Nederland blijken verschillen in prestaties van leerlingen in het PISA-onderzoek iets meer dan in de meeste andere OESO-landen samen te hangen met verschillen in de sociaaleconomische achtergrond van deze leerlingen. In Duitsland en België is dit verband nog sterker. De mate van institutionele differentiatie van onderwijsstelsels lijkt nauwelijks invloed te hebben op het gemiddelde niveau van de wiskunde prestaties van de leerlingen in de OESO-landen.

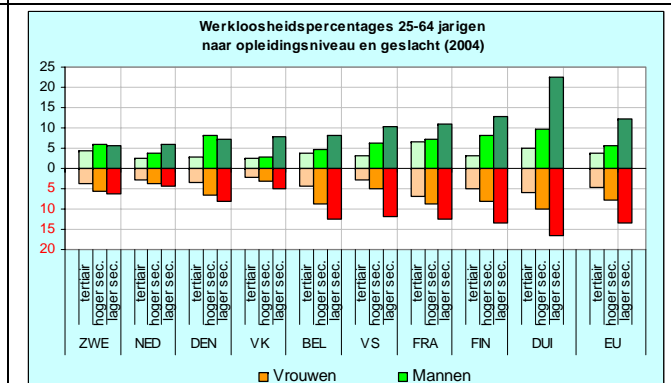
Bron: EAG 2006, Tabel A7.1, pag. 102

9. Opleidingsniveau en werkloosheid

Uit een vergelijking van de werkloosheidscijfers binnen EU- en OESO-landen blijkt dat mensen die in het bezit zijn van een diploma op hoger secundair of tertiair niveau minder kans hebben werkloos te zijn dan mensen die geen startkwalificatie hebben. Verder blijkt dat doorstuderen loont, want onder tertiair opgeleiden is de werkloosheid het laagst. Deze conclusies gelden zowel voor mannen als voor vrouwen. In de meeste vergelijkingslanden zijn de werkloosheidspercentages voor vrouwen hoger dan die voor mannen. Voor Nederland geldt dit alleen voor tertiair opgeleiden. In veel landen worden verschillen in werkloosheidspercentages tussen mannen en vrouwen kleiner naarmate het opleidingsniveau stijgt. In 2004 behoorde de totale werkloosheid in Nederland met 4,2 procent bij de mannen en 3,7 procent bij de vrouwen tot de laagste van Europa.

Bron: EAG 2006, Tabel A8.2a, pag. 114

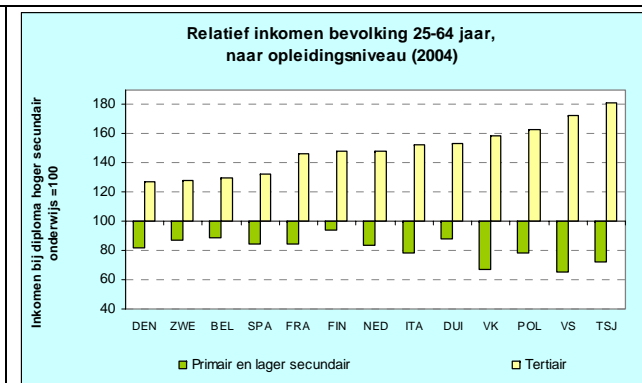
Resultaten van het onderwijs & Uitgaven aan onderwijs

10. Relatief inkomen naar opleidingsniveau

Verder leren loont. Het is opmerkelijk dat een hogere opleiding in sommige landen relatief meer loont dan in andere landen. In Denemarken en Zweden zijn er weinig verschillen tussen de inkomens naar opleidingsniveau, terwijl er in de Verenigde Staten en Tsjechië juist grote verschillen zijn in salarissen. Deze verschillen tussen landen zullen samenhangen met de mate van regulatie van arbeidsmarkten en al dan niet gecentraliseerde loonvorming.

Bron: EAG 2006, Tabel A9.1a, pag. 135

De gegevens van Nederland en Italië hebben betrekking op 2002. Die van Finland, België, Zweden en Denemarken op 2003.

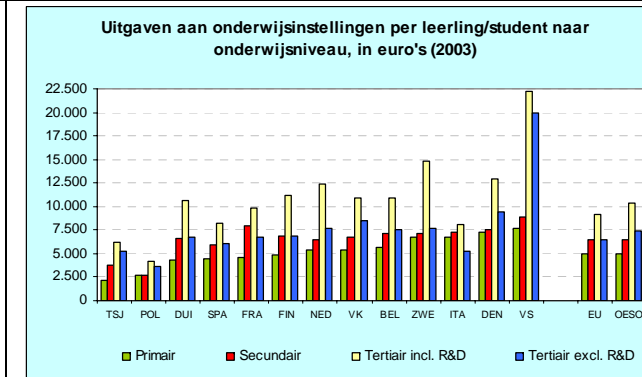

11. Uitgaven aan onderwijsinstellingen per leerling/student

Over het algemeen nemen de uitgaven aan onderwijsinstellingen per leerling/student toe van primair naar tertiair onderwijs. Gemiddeld wordt er ongeveer twee keer zoveel uitgegeven aan studenten in het tertiaire onderwijs (incl. R&D) als aan leerlingen in het primaire onderwijs. De verdeling van de uitgaven over de onderwijssoorten verschilt echter behoorlijk per land. De uitgaven aan onderwijsinstellingen per leerling in het primair (€5.390) en secundair (€6.461) onderwijs zijn in Nederland vergelijkbaar met het EU en OESO gemiddelde. De uitgaven per student in het tertiair onderwijs inclusief R&D (€12.416) zijn ruim hoger dan het EU en OESO gemiddelde. De uitgaven exclusief R&D (€7.700) liggen net iets boven het OESO gemiddelde en ruim boven het EU gemiddelde. In Nederland is de R&D component in de uitgaven in het tertiair onderwijs relatief hoog, net als in Zweden, Finland en Duitsland.

Bron: EAG 2006, Tabel B1.1a, pag. 186

Het gaat om publieke en private uitgaven aan onderwijsinstellingen.

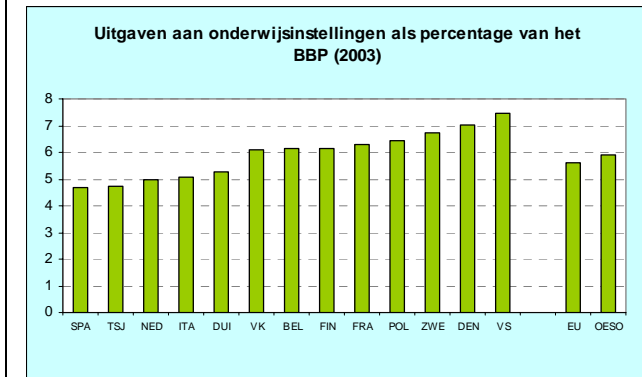

12. Uitgaven aan onderwijsinstellingen als percentage van het BBP

In 2003 werd in de EU gemiddeld 5,6% van het BBP uitgegeven aan onderwijsinstellingen. Nederland gaf in 2003 5,0 procent van het BBP uit aan onderwijsinstellingen en bevond zich daarmee onder het EU- en OESO-gemiddelde. Het niveau in Nederland is vergelijkbaar met dat in landen als Spanje, Tsjechië, Italië en Duitsland. Vooral Zweden, Denemarken en de VS investeren een relatief groot deel van het BBP in onderwijs.

Bron: EAG 2006, Tabel B2.1c, pag. 207

Het gaat om publieke en private uitgaven aan onderwijsinstellingen.

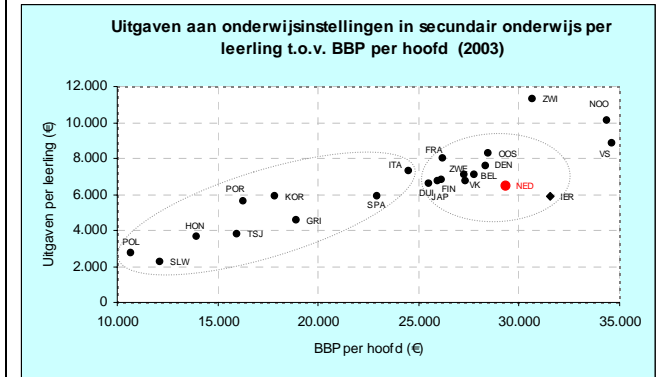
Uitgaven aan onderwijs

13. Uitgaven aan onderwijsinstellingen in secundair onderwijs per leerling t.o.v. BBP per hoofd

Minder welvarende landen (in termen van BBP per hoofd van de bevolking) geven jaarlijks per leerling minder uit aan instellingen in het secundair onderwijs dan rijke landen. Nederland gaf in 2003 per leerling in het secundair onderwijs minder uit dan landen met een vergelijkbaar welvaartsniveau (Oostenrijk, Zwitserland en Denemarken). De Nederlandse uitgaven bevonden zich op het niveau van landen waar het BBP per hoofd in 2003 lager was.

Bron: EAG 2006, Tabel B1.1a en X2.1, pag. 186 en 430

Het gaat om publieke en private uitgaven aan onderwijsinstellingen.

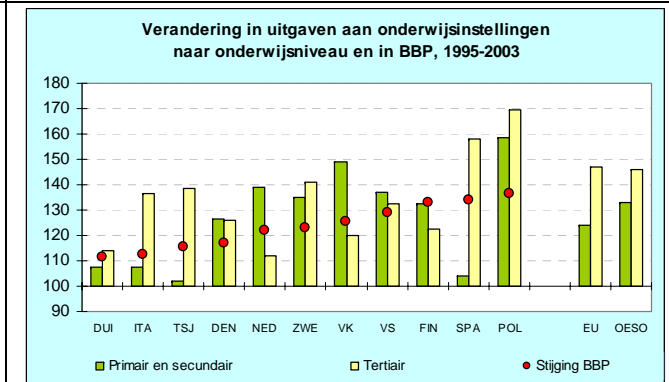

14. Verandering in uitgaven aan onderwijsinstellingen en in BBP

De totale uitgaven aan onderwijsinstellingen zijn tussen 1995 en 2003 in alle vergelijkingslanden gestegen. Gemiddeld zijn in de EU en OESO de uitgaven aan onderwijsinstellingen in het tertiair onderwijs sterker gestegen dan in het primair en secundair onderwijs. Voor Nederland geldt echter het omgekeerde. Nederland heeft tussen 1995 en 2003 behoorlijk geïnvesteerd in het primair en secundair onderwijs. De stijging van de uitgaven lag boven het EU gemiddelde en was groter dan de groei van het BBP in Nederland in dezelfde periode.

Bron: EAG 2006, Tabel B1.5 en X2.3, pag. 193 en 432

Het gaat om publieke en private uitgaven aan onderwijsinstellingen.

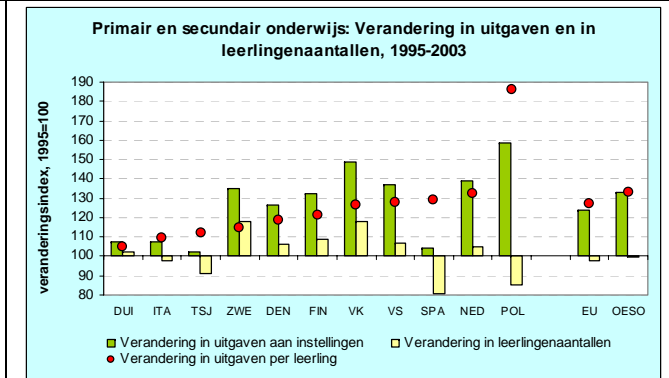

15. Primair en secundair onderwijs: verandering in uitgaven en in leerlingenaantallen

In Nederland zijn de uitgaven aan primaire en secundaire onderwijsinstellingen tussen 1995 en 2003 met 39 procent toegenomen. Deze toename van de uitgaven is hoger dan het EU (24 procent) en OESO (33 procent) gemiddelde. Van de vergelijkingslanden zijn alleen in het Verenigd Koninkrijk (49 procent) en Polen (59 procent) de uitgaven sterker gestegen. In Duitsland, Tsjechië, Italië en Spanje zijn de uitgaven aan instellingen maar beperkt toegenomen. Doordat in Nederland de uitgaven aan instellingen sterker zijn gestegen dan het totaal aantal leerlingen (5 procent), zijn de uitgaven per leerling in het primair en secundair onderwijs ook behoorlijk gestegen (32 procent). Alleen in Polen zijn de uitgaven per leerling sterker gestegen.

Bron: EAG 2006, Tabel B1.5, pag. 193

Het gaat om publieke en private uitgaven aan onderwijsinstellingen.

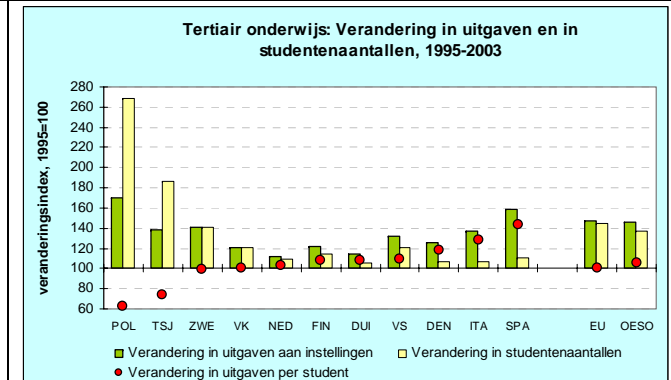
Uitgaven aan onderwijs & Onderwijsdeelname

16. Tertiair onderwijs: verandering in uitgaven en in studentenaantallen

In Nederland zijn de uitgaven aan instellingen in het tertiair onderwijs met 12 procent gestegen tussen 1995 en 2003. Met andere landen vergeleken is deze stijging van de uitgaven aan onderwijsinstellingen gering. Het aantal studenten is in dezelfde periode met 9 procent gestegen. Doordat het aantal studenten ongeveer even hard is gestegen als de uitgaven aan onderwijsinstellingen, zijn de uitgaven per student nauwelijks gestegen (3 procent). Dit komt overeen met het algemene beeld in de EU.

Bron: EAG 2006, Tabel B1.5, pag. 193

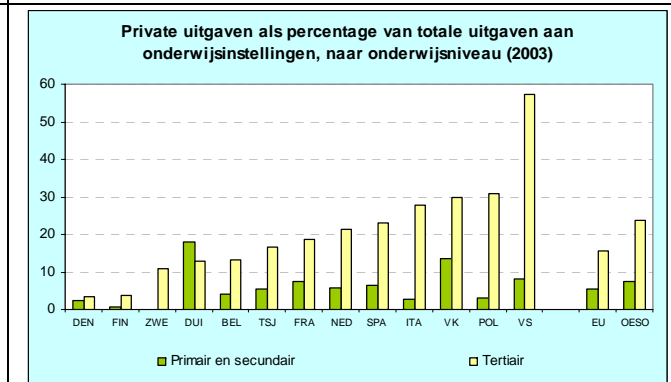
Het gaat om publieke en private uitgaven aan onderwijsinstellingen.

17. Private uitgaven als percentage van totale uitgaven aan onderwijsinstellingen

In bijna alle vergelijkingslanden wordt in het primair en secundair onderwijs meer uit publieke middelen gefinancierd dan in het tertiair onderwijs (behalve in Duitsland, waar de uitgaven van het bedrijfsleven aan het duale stelsel zijn meegerekend). In Nederland is het aandeel van de private uitgaven in het primair en secundair onderwijs (5,9 procent) ongeveer gelijk aan het EU gemiddelde (5,5 procent). Het aandeel van de private uitgaven in het tertiair onderwijs (21,4 procent) was hoger dan gemiddeld (15,7 procent). In het tertiair onderwijs zijn er grotere verschillen tussen de landen in het aandeel private uitgaven dan in het primair en secundair onderwijs. In Denemarken en Finland is het aandeel van de private uitgaven aan onderwijsinstellingen laag.

Bron: EAG 2006, Tabel B3.2a en B3.2b, pag. 219-220

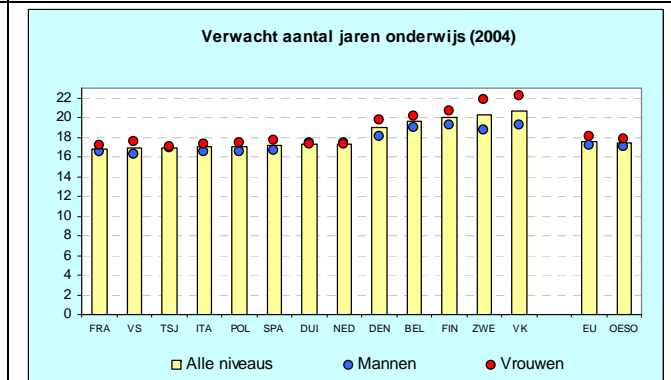

18. Verwacht aantal jaren onderwijs

Het verwachte aantal jaren onderwijs dat een 5-jarige gedurende zijn leven zal ontvangen is gebaseerd op (parttime en fulltime) deelnamegegevens per leeftijdsjaar. Gemiddeld volgen kinderen in de EU vanaf hun 5^e jaar in totaal 17,6 jaar onderwijs. In Nederland is dit ongeveer 17,4 jaar. In de meeste landen van de EU volgen meisjes langer onderwijs dan mannen. Gemiddeld ontvangen meisjes in de EU 1 jaar meer onderwijs dan jongens. In Nederland verblijven jongens 0,2 jaar langer in het onderwijs.

Bron: EAG 2006, Tabel C1.1, pag. 265

Vanaf 5-jarige leeftijd. Zowel fulltime als parttime onderwijs.

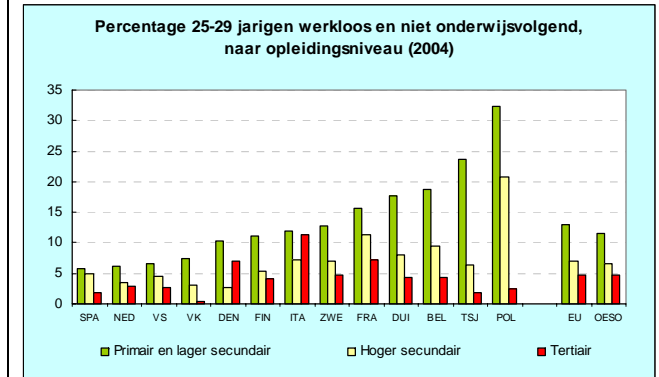

Onderwijsdeelname

19. Werkloos en niet onderwijsvolgend, 25-29 jarigen

Over het algemeen is het niet bereiken van hoger secundair onderwijs (startkwalificatie) een serieuze handicap bij het vinden van een baan. Een diploma op het niveau van tertiair onderwijs geeft de grootste kans op een baan. In Nederland was in 2004 vergeleken met andere landen maar een klein deel van de 25-29 jarigen werkloos en niet onderwijsvolgend.

Bron: EAG 2006, Tabel C4.3, pag. 327

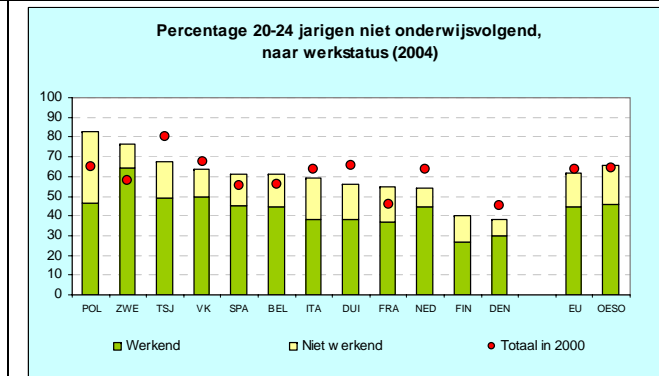

20. Niet onderwijsvolgend naar werkstatus, 20-24 jarigen

In 2004 volgde gemiddeld 61,8 procent van de 20-24 jarigen in de EU geen onderwijs. In Nederland was dit gelijk aan 53,9 procent. Van de vergelijkingslanden was alleen in Finland en Denemarken dit aandeel nog lager. Van de 20-24 jarigen in Nederland die in 2004 niet naar school ging werkte 83 procent, wat redelijk hoog is vergeleken met andere landen. Het percentage 20-24 jarigen dat geen onderwijs volgt is in Nederland ten opzichte van 2000 gedaald.

Bron: EAG 2006, Tabel C4.4a, pag. 329

Door veranderingen in de berekeningsmethode is er in Frankrijk sprake van een trendbreuk.

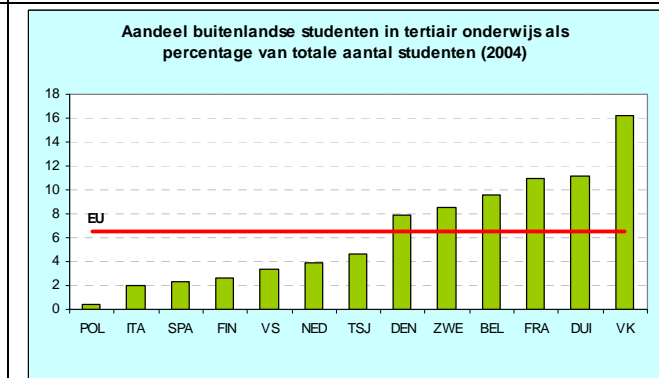

21. Buitenlandse studenten in tertiair onderwijs

In 2004 is gemiddeld 6,5 procent van alle studenten in het totale tertiaire onderwijs in de EU afkomstig uit een ander land dan waarin hij/zij studeert. Dit is een stijging van 52 procent ten opzichte van 2000. In 2004 was in Nederland 3,9 procent van de studenten in het tertiaire onderwijs afkomstig uit het buitenland. Dit is laag vergeleken met andere landen.

Bron: EAG 2006, Tabel C3.1, pag. 303

Alle studenten met een buitenlandse nationaliteit worden geteld.

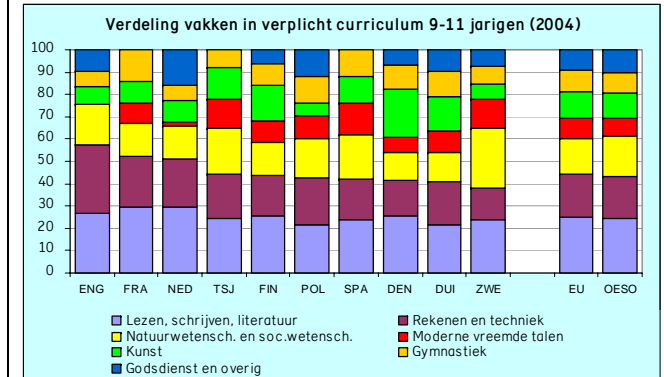

Onderwijsproces

22. Curriculum primair onderwijs

In het Nederlandse primair onderwijs wordt – in het verplicht curriculum – relatief veel tijd besteed aan rekenen en met name aan lezen en schrijven in de eigen taal. In vergelijking met hun leeftijdgenoten in vergelijkingslanden krijgen Nederlandse 9-11 jarigen weinig les in vreemde talen, kunstonderwijs en gymnastiek. In de meeste landen, waaronder Nederland, is het curriculum in het primair onderwijs voor honderd procent vastgelegd en verplicht. In enkele landen is sprake van een verplicht flexibel in te vullen deel, in een kleiner aantal landen is een deel van het curriculum niet verplicht.

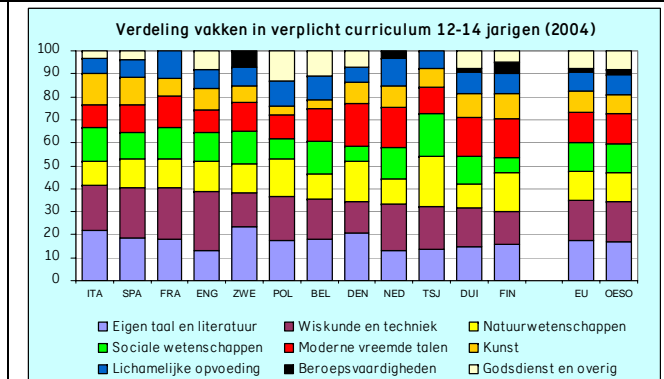
Bron: EAG 2006, Tabel D1.2a, pag. 357
Nederland: alleen 9- en 10-jarigen

23. Curriculum lager secundair onderwijs

In Nederland wordt in het lager secundair onderwijs (12-14 jarigen) vergeleken met de referentielanden relatief veel uren besteed aan vreemde talen. Relatief minder tijd is er daarentegen in het verplicht curriculum ingeruimd voor Nederlandse taal en literatuur. Het aandeel van exacte vakken in Nederland ligt ongeveer op het EU- en OESO-gemiddelde.

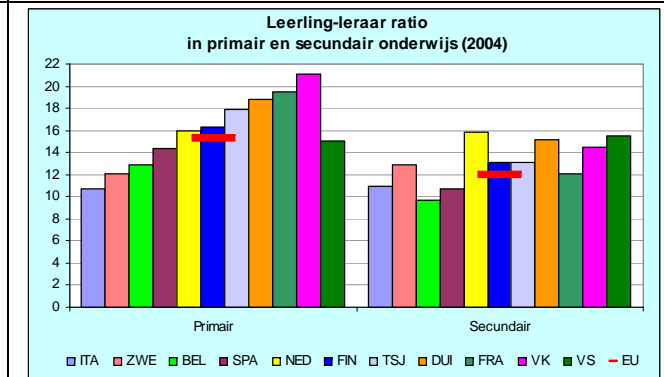
Bron: EAG 2006, Tabel D1.2b, pag. 358

24. Leerling-leraar ratio

Het Nederlandse primair onderwijs telt gemiddeld 16 leerlingen per leerkracht. Daarmee zit Nederland op het EU-gemiddelde. Italië, Zweden en België hebben gemiddeld 13 leerlingen per leerkracht of minder. In Frankrijk en het Verenigd Koninkrijk zijn in het primair onderwijs gemiddeld tegen de 20 of zelfs meer leerlingen per leerkracht. In het secundair onderwijs hebben de EU- en OESO-landen gemiddeld 12 à 13 leerlingen per docent. Nederland telt gemiddeld 16 leerlingen per docent, de hoogste ratio binnen de groep vergelijkingslanden. Minder leerlingen per docent treffen we aan in het secundair onderwijs in Italië (11) en België (10).

Bron: EAG 2006, Tabel D2.2, pag. 371
Het leerling-leraar ratio is niet hetzelfde als de groepsgrootte.

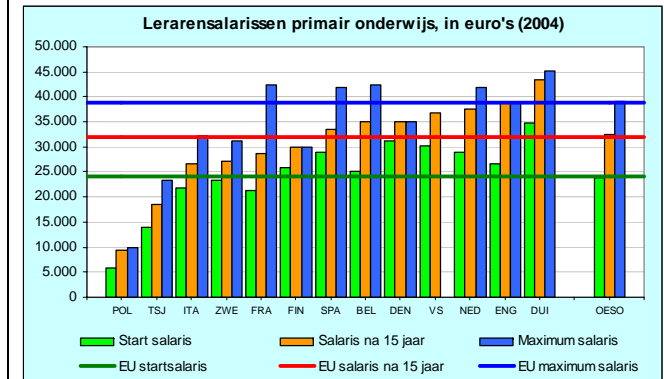

Onderwijsproces

25. Lerarensalarissen in het primair onderwijs

In het Nederlandse primair onderwijs liggen het startsalaris, het salaris na 15 jaar en het eindsalaris van de leerkrachten boven het EU- en OESO-gemiddelde. Het maximum salaris in Nederland is geringer dan in Duitsland, bevindt zich ongeveer op het niveau van Frankrijk, België en Spanje en is hoger dan in de Scandinavische landen en Italië.

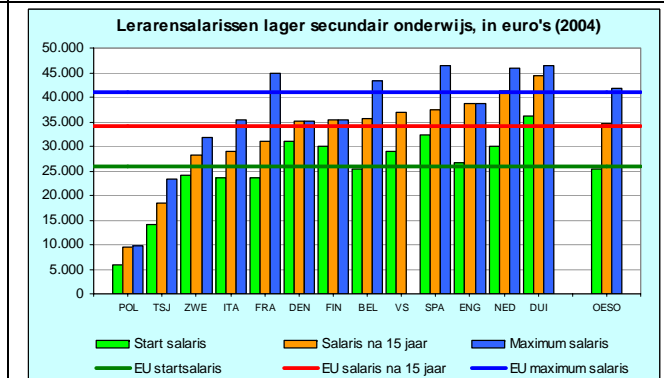
Bron: EAG 2006, Tabel D3.1, pag. 384

26. Lerarensalarissen in het lager secundair onderwijs

In het lager secundair onderwijs liggen de salarissen in Nederland op elk van de drie peilpunten (startsalaris, na 15 jaar en eindsalaris) ruim boven het EU- en OESO-gemiddelde. Het maximumsalaris behoort met dat van Duitsland en Spanje tot de hoogste in Europa. Frankrijk en België volgen op geringe afstand. Het maximumsalaris is in Engeland, de Scandinavische landen en Italië minder hoog.

Bron: EAG 2006, Tabel D3.1, pag. 384

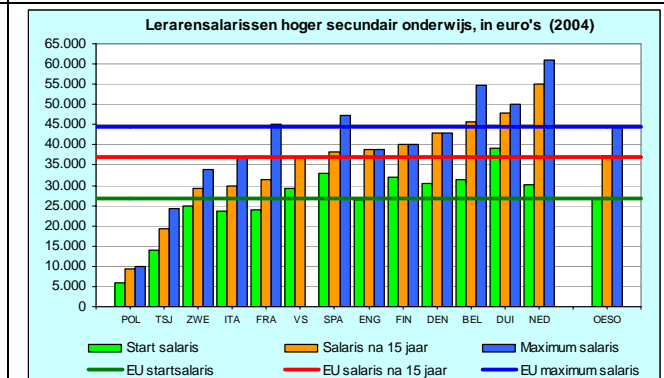

27. Lerarensalarissen in het hoger secundair onderwijs

Het startsalaris van Nederlandse docenten in het hoger secundair onderwijs is niet het hoogste van de EU/OESO, maar zij hebben wel het hoogste maximum salaris binnen de groep vergelijkingslanden. Op ruime afstand volgen België, Duitsland, Spanje en Frankrijk. Bij het maximumsalaris dient een belangrijke kanttekening gemaakt te worden. Hier is uitgegaan van het maximaal te bereiken bedrag in de hoogste (LD) van de drie salarisschalen voor het voortgezet onderwijs. In de praktijk blijkt dat veel leraren niet volgens deze schaal worden betaald.

Bron: EAG 2006, Tabel D3.1, pag. 384

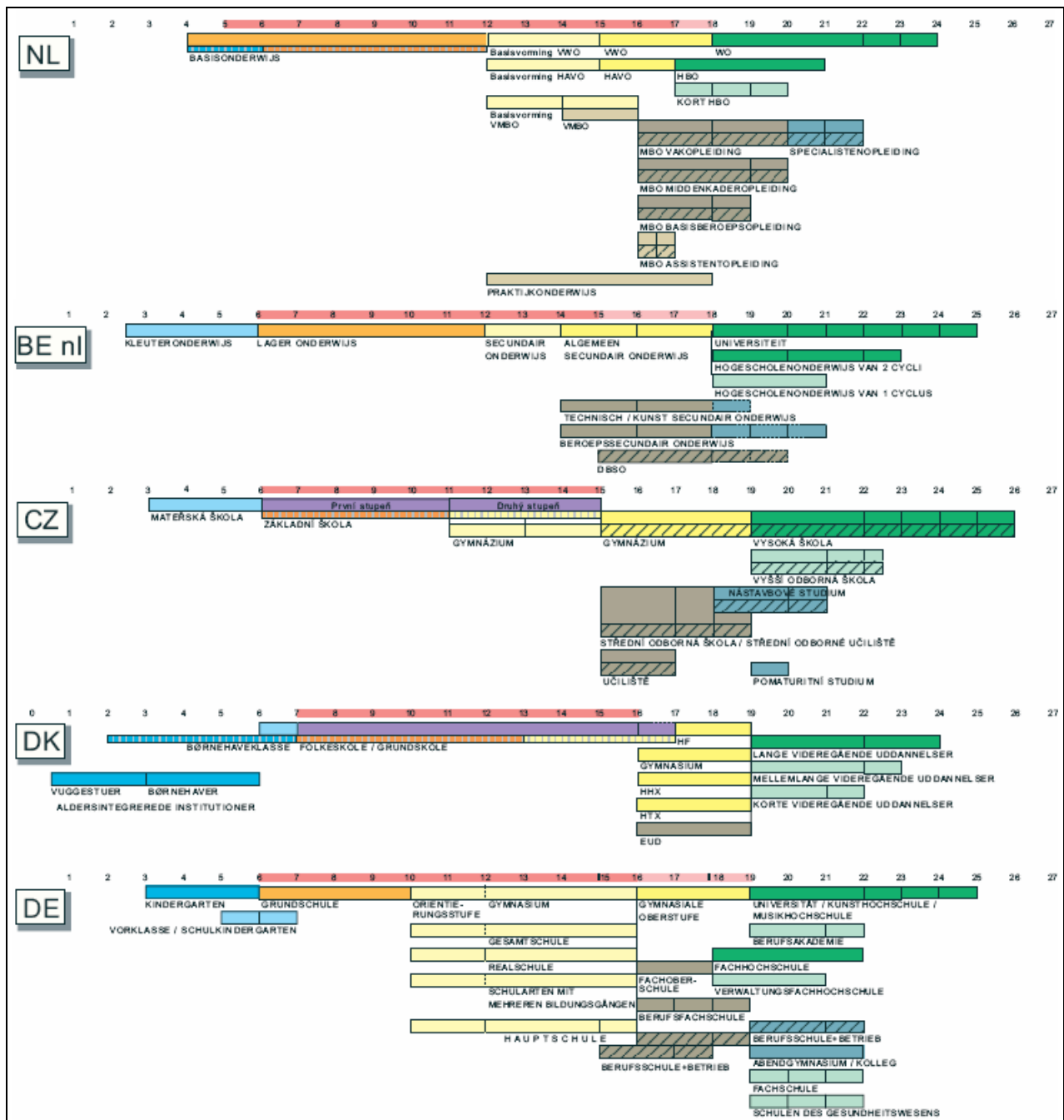
Het betreft hier alleen lerarensalarissen in het voortgezet onderwijs, niet in het BVE.

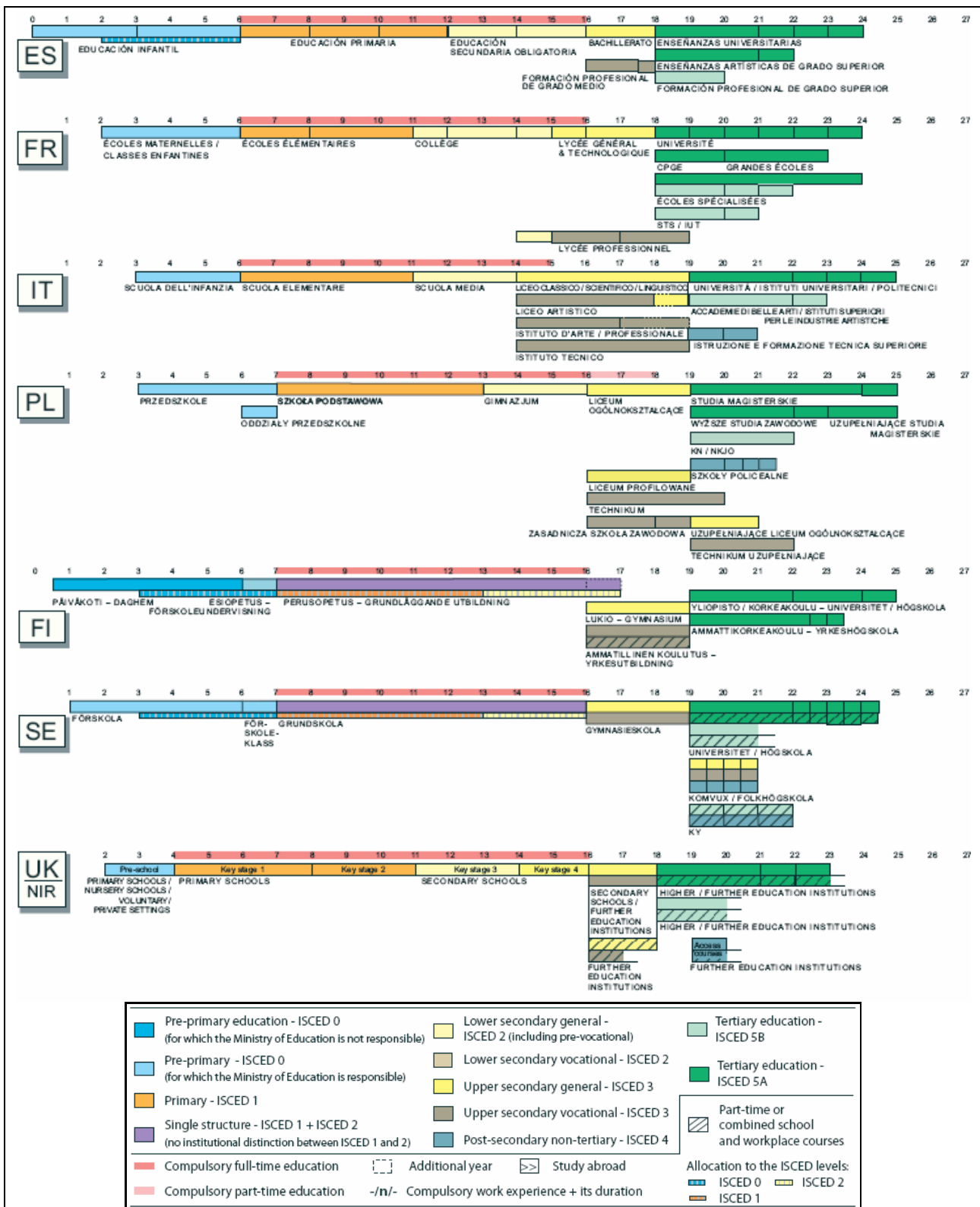

Annex I Onderwijsstructuur van Nederland en referentielanden

Van links naar rechts is telkens een leeftijdsas getekend en daarop is aangegeven welke onderwijsprogramma's men op die leeftijd kan volgen. De rode lijn markeert de periode van de leerplicht en de lichtroze lijn die van de partiële leerplicht.

Bron:

Key Data on Education in Europe 2005 (Eurydice, Eurostat)

Toelichting:

In dit overzicht ontbreekt referentieland VS. Het Amerikaanse onderwijs kent pas na de highschool, in de tertiaire fase, een vorm van differentiatie, en dan nog in beperkte mate.

Annex II Internationale classificatie van onderwijsprogramma's

Om vergelijking van kenmerken van onderwijsstelsels tussen landen mogelijk te maken is een internationale classificatie van onderwijsprogramma's (ISCED) afgesproken. De ISCED systematiek deelt onderwijsprogramma's toe aan niveaus aan de hand van kenmerken zoals vooropleiding, duur, type vervolgonderwijs et cetera. De Nederlandse onderwijsprogramma's zijn op de volgende wijze aan de verschillende ISCED-niveaus toegeedeeld:

ISCED 0	Pre-primair onderwijs	Groep 1 en 2 basisonderwijs en speciaal onderwijs; leerlingen 3-5 jaar oud.
ISCED 1	Primair onderwijs	Groep 3–8 basisonderwijs en speciaal onderwijs; leerlingen van 6 jaar en ouder
ISCED 2	Lager secundair onderwijs	<u>Beroepsgericht:</u> WEB-assistentenopleiding (mbo niveau 1), Praktijkonderwijs, vmbo klas 3-4 <u>Algemeen:</u> vmbo klas 1-2(3,4), havo/vwo klas 1-3, mavo klas 1-4, vavo, svo
ISCED 3	Hoger secundair onderwijs	<u>Beroepsgericht:</u> WEB basisberoepsopleiding (mbo niveau 2-3); WEB vakopleiding (mbo niveau 2-4); WEB middenkaderopleiding (mbo niveau 3-4); <u>Algemeen:</u> Klas 4-6 havo/vwo
ISCED 4	Post-secundair niet-tertiair onderwijs	WEB specialistenopleiding (mbo niveau 4), 1-jarig hbo
ISCED 5A	Tertiair onderwijs (type A) (Hoger onderwijs, type A)	4-6 jarig hbo, wo Wo- en hbo-bachelor; wo-master
ISCED 5B	Tertiair onderwijs (type B) (Hoger onderwijs, type B)	2-3 jarig hbo
ISCED 6	Voortgezette onderzoekskwalificatie	Aio, oio, gepromoveerden Wo-doctor

Deze indeling heeft tot gevolg dat in internationale vergelijkingen van het secundair onderwijs (ISCED 2 en 3) het Nederlandse mbo vaak niet van het vo kan worden onderscheiden. Hetzelfde geldt voor internationale vergelijkingen in het tertiair onderwijs waar het hbo vaak niet van het wo kan worden onderscheiden. Overigens zullen bij de invoering van de Bachelor/Master structuur (BA/MA) BA en MA diploma's in Nederland en andere landen ook tot de ISCED categorie 5A worden gerekend.

Het vaak gehanteerde begrip startkwalificatie geeft aan dat de student een voltooide opleiding op hoger secundair niveau (ISCED 3) heeft behaald.